
Vägledning för Swedacs bedömare för bedömning av oberoende och opartiskhet för kontrollorgan typ A inom området fordonsbesiktning

Innehållsförteckning

- 1 Mål
- 2 Inledning
- 3 Bedömning
  - 3.1 Kontrollorganets kunder
  - 3.2 Lokaler och utrustning
    - 3.2.1 Utrustning
    - 3.2.2 Lokaler
    - 3.2.3 Besiktning hos kund eller i fält
    - 3.2.4 Besiktningsprotokoll
  - 3.3 Andra tjänster än fordonsbesiktning
    - 3.3.1 Kontroll av kvalitet och service hos verksamheter enligt 2h§
    - 3.3.2 Informations-, utbildnings- och statistiktjänster
    - 3.3.3 Övriga tjänster
  - 3.4 Försäljning
  - 3.5 Marknadsföring

1 Mål

Målet med denna vägledning är att minimera olikheter i bedömningar och därmed göra tillämpningen av ISO/IEC 17020 så harmoniserad som möjligt för våra kunder. Vägledningen är främst skriven för bedömare. Vägledningen avser att ge riktlinjer för bedömning av fordonsbesiktning inför en ackreditering eller vid en återkommande tillsyn eller förnyad bedömning. Den tar upp några vanliga frågeställningar men belyser inte på något sätt alla aspekter i frågan.

2 Inledning

För att utföra fordonsbesiktningar krävs bl.a. att kontrollorganet uppfyller ställda krav på oberoende. Kraven på oberoende finns dels i fordonslagen (2002:574) 4 kap, 2h § (nedan benämnd 2h§), och dels i fordonsförordningen 8 kap, 3a § som ställer krav på oberoende typ A genom standarden ISO/IEC 17020 (nedan benämnd 17020), framförallt punkterna 4.1, 5.2.1 och 6.1.12.

Kraven på oberoende skiljer väsentligt för kontrollorgan typ A, vilket är aktuellt i detta fall, jämfört med kontrollorgan typ B eller C. Till kontrollorgan typ C hör t ex fordonsverkstäder som får kontrollera och godkänna egna reparationer av fordon som fått anmärkning med bedömning två (2) vid kontrollbesiktning eller flygande inspektion.

Inledningsvis ska nämnas också att det ankommer på det aktuella kontrollorganet att visa att ställda krav på oberoende och opartiskhet uppfylls.

Det kontrollorgan som söker ackreditering ska kunna visa att det har rutiner som säkerställer oberoendet och opartiskheten hos kontrollorganet och hos dem som utför besiktningsuppgifterna. Med hänsyn till att de ackrediterade företagen verkar i ett system som utövar myndighetsutövning, och de stora krav på förtroende som föreligger, tillämpar Swedac en strikt syn på oberoende och opartiskhet kraven.

3 Bedömning

3.1 Kontrollorganets kunder

Om ett kontrollorgan utför besiktningar endast åt en eller ett fåtal kunder, som bedriver verksamhet enligt 2h§, kan det innebära att kontrollorganet är ekonomiskt och/eller kommersiellt beroende av den eller de kunderna. Bedömning av oberoendet behöver därför göras från fall till fall vid sådana situationer. Dessutom ska kontrollorganet ha behandlat dessa relationer i sitt arbete att identifiera och eliminera eller minimera risker för sin opartiskhet. Bedömning ska göras om riskerna eliminerats eller minimerats så att opartiskheten är säkerställd.

3.2 Lokaler och utrustning

Punkten 6.2.1 i 17020 anger att kontrollorganet inte behöver äga de lokaler eller den utrustning det använder. Lokaler och utrustning får lånas, hyras, leasas eller tillhandahållas av någon annan. Dock faller ansvaret för ändamålsenlighet och kalibreringsstatus beträffande utrustning som används i samband med kontroll helt på kontrollorganet.

3.2.1 Utrustning

Att ett kontrollorgan på något sätt delar utrustning med någon annan organisation är tillåtet men det kommer i praktiken krävas tydliga rutiner och dokumentation för att uppfylla kravet på ändamålsenlighet och kalibreringsstatus. Se vidare i Swedac DOC 15:4 och 04:2. Om utrustning delas med någon part som kontrollorganet inte ska stå i beroendeställning till, ska kontrollorganet ha behandlat den relationen i sitt arbete att identifiera och eliminera eller minimera risker för sin opartiskhet. Bedömning ska göras om riskerna eliminerats eller minimerats så att opartiskheten är säkerställd.

3.2.2 Lokaler

Det kan också vara möjligt för ett kontrollorgan att hyra lokal av annan part. Om den part kontrollorganet hyr lokal av bedriver verksamhet av den art som räknas upp i 2h§ kan det påverka oberoendet om hyresavtalet innebär att kontrollorganet hamnar i en beroendeställning (t ex ekonomiskt) till motparten. Storleksförhållandet mellan kontrollorganet och det andra företaget kan då påverka oberoendet. Ett kontrollorgan som är litet i förhållande till företaget man hyr lokal av kan vara ekonomiskt beroende av det företaget och därmed finns risk för påverkan av opartiskheten.

Vad gäller samutnyttjande av lokaler med någon som bedriver verksamhet enligt 2h§, t ex en fordonsverkstad, så kan detta påverka oberoende och opartiskhet och måste granskas från fall till fall. Vid samutnyttjande av fastighet/lokal ska åtskillnad av besiktningsverksamheten mot övrig verksamhet vara obestridlig, och inte på något sätt kunna ifrågasättas avseende oberoende och opartiskhet. Här krävs därför en tydlig åtskillnad mellan besiktningsorganets verksamhet och det andra företagens verksamhet. Det får inte på något sätt finnas en hopblandning av dessa verksamheter.

En omständighet som ska vägas in är hur kontrollorganet uppfattas av kund, då denne lämnar sitt fordon för besiktning. Om kunden skulle kunna uppfatta det som att han/hon lämnar bilen på t ex en serviceverkstad kan oberoendet komma att ifrågasättas, även om det i praktiken inte skulle finnas något alls som påverkar

oberoendet i besiktningen.

För att säkerställa oberoendet, och även hur kunderna uppfattar oberoendet, ställs krav på hur kontrollorganets avskildhet och identitet ser ut. T ex tydliga skyltar för kontrollorganet, avsatt yta avskild med väggar för besiktningen, separat entré, kundmottagning, kontor, personalutrymmen, väntrum etc. Detta är också viktigt utifrån ett förtroendeperspektiv för fordonsbesiktning. Om inte avgränsning och identitet är tydligt för kunderna kan förtroendet för opartiska besiktningar snabbt undergrävas hos allmänheten.

Ett kontrollorgan som genom olika tider delar lokal med någon som bedriver verksamhet enligt 2h§, får i praktiken svårt att visa sitt oberoende. Som exempel i form av en bilverkstad som bedriver sin verksamhet i lokalen 4 dagar/vecka, och kontrollorganet som bedriver fordonsbesiktning i samma lokal 1 dag/vecka. Normalbedömningen är att det finns ett beroendeförhållande mellan de båda verksamheterna genom att de på skilda tider ska dela på samma lokal. För rättspraxis se dom kammarrätten i Jönköping mål nr3976-12(2013-06-18).

Viktigt är också att kontrollorganet har rutiner som säkerställer ett oberoende i bedömningsögonblicket, d.v.s. då besiktningen utförs och rapporteras. Sådana rutiner kan bestå av såväl direkta som indirekta kvalitetssäkringsmetoder.

Även andra former av ekonomiskt eller kommersiellt beroendeförhållande till företaget man delar lokal med måste undvikas.

3.2.3 Besiktning hos kund eller i fält

Med besiktning hos kund avses att kontrollorganet utför besiktningen i kundens lokaler och att besiktning där utförs endast åt just den kunden. Omständigheten att besiktning sker ute hos kund är inte direkt något som strider mot oberoendekraven. Viktigt är att kontrollorganet har rutiner som säkerställer ett oberoende i bedömningsögonblicket, d.v.s. då besiktningen utförs och rapporteras.

Om besiktningen sker hos kund, som bedriver verksamhet enligt 2h§, i dennes verkstad, depå eller liknande, där även kundens verksamhet bedrivs. Här krävs alltså en tydlig åtskillnad mellan kontrollorganets verksamhet och det andra företags verksamhet. Det får inte på något sätt finnas en hopblandning av dessa verksamheter. Då besiktning sker hos kund ute i fält, t ex traktorer, motorredskap, måste kravet på tydligt avskildhet bedömas från fall till fall utifrån om, och i så fall på vilket sätt, verksamhet enligt 2h§ bedrivs i anslutning till besiktningen.

Även andra former av ekonomiskt eller kommersiellt beroendeförhållande till företaget man utför besiktningen hos måste undvikas.

Besiktningar hos kund ska ha behandlats av kontrollorganet i sitt arbete att identifiera och eliminera eller minimera risker för sin opartiskhet. Bedömning ska göras om riskerna eliminerats eller minimerats så att opartiskheten är säkerställd.

3.2.4 Besiktningsprotokoll

Besiktningsprotokollets utformning är reglerat i Transportstyrelsens föreskrifter om kontrollbesiktning, Swedac anser det inte vara tillåtet att använda

besiktningsprotokollen för något annat syfte och med något annat innehåll än enligt dessa bestämmelser.

Besiktningsorganens verksamhet är till den del som rör besiktningar enligt fordonslagen myndighetsutövning och besiktningsprotokollet utgör beslut i dessa ärenden, beslut kan i vissa fall överklagas, vilket indirekt innebär extra krav på tydlighet och saklighet.

Oberoendet kan ifrågasättas när besiktningar genomförs på fordon som ägs av företag/verksamheter med t.ex. reklam på besiktningsprotokollen.

Om besiktningsprotokollen används för andra syfte än besiktning kan oklarheter uppkomma kring vad som omfattas av ackrediteringen och då aktualiseras även bestämmelserna i Swedacs föreskrifter STAFS 2020:1 om ackreditering i de delar som berör ackrediteringsmärket.

3.3 Andra tjänster än fordonsbesiktning

Om kontrollorganet avser att erbjuda andra tjänster än fordonsbesiktning behöver dessa bedömas utifrån kraven på oberoende.

3.3.1 Kontroll av kvalitet och service hos verksamheter enligt 2h§

Om ett kontrollorgan bedriver verksamhet som syftar till att bl.a. kontrollera och följa upp teknisk kvalitet och administrativa rutiner hos en organisation som bedriver verksamhet enligt 2h§, t ex en fordonsverkstad, är bedömningen att detta står i strid mot oberoendekraven.

Ovanstående bedömning gäller således även för ackrediterad process för skadereparationer på bilar och liknande verksamheter.

3.3.2 Informations-, utbildnings- och statistiktjänster

Kontrollorganet kan erbjuda kompletterande tjänster som exempelvis sammanställning och leverans av besiktningsstatistik och -information till sådana som efterfrågar detta. Syftet kan vara att någon vill använda informationen för att förbättra status på fordonen och därmed också förbättra sitt långsiktiga utfall av besiktningen och höja trafiksäkerheten.

Bedömningen är att ett besiktningsföretag kan erbjuda statistiktjänster. Dock, om ett kontrollorgan lämnar information, utbildning eller råd t ex i syfte att utveckla servicemetoder eller arbetsprocesser hos företag som bedriver verksamhet enligt 2h§ uppfylls inte kravet på oberoende.

Kontrollorganet kan informera och utbilda i besiktningsfrågor beträffande regelverken och dess tillämpning, t ex besiktningsprogram och besiktningsteknik. Vidare kan kontrollorganet tillhandahålla besiktningshandböcker till kunderna där regelverk och tillämpning är dokumenterade.

De erbjudanden och tjänster, inklusive utbildning, som ett besiktningsföretag tillhandahåller skall då vara tillgänglig för alla kunder. Det bör observeras att oberoendet kommer att ifrågasättas om ett kontrollorgan tillhandahåller en för kunden skraddarsydd utbildning som inte finns tillgänglig för alla kunder och företag.

3.3.3 Övriga tjänster

Tvätt av fordon och påfyllnad av olika vätskor (t ex spolarvätska) bedöms vara en del i underhållet av fordon och är alltså inte tillåtet utifrån oberoendekraven i 17020.

Andra typer av fordonskontroller, såsom tester av begagnade bilar för ägare av fordonsflottor och privatpersoner, eller andra typer av fordonskontroller som är utöver den obligatoriska kontrollbesiktningen, handlar inte om att bedriva reparation eller service eller något annat som strider mot oberoendekraven, utan anses som tjänster som kan utföras av kontrollorganet.

Justering som utförs av kunden själv i samband med besiktningen är tillåtet. Om justering/reparation utförs av kontrollorganets personal däremot är det i normalfallet att betrakta som reparation/service och strider mot oberoendekraven. Enklare åtgärder som inställning av strålkastare då detta kan göras enkelt (vissa modeller), framtagning av bilbälten och smörjning av huvreglage/kopplingsanordning kan tillåtas, då detta är åtgärder som sedan långt tillbaka kan ses som en del av besiktningen.

3.4 Försäljning

Kontrollorganet kan inte utifrån oberoendekraven sälja besiktningspliktiga fordon eller delar eller tillbehör till sådana fordon, t ex vid sina besiktningsstationer.

Ibland kan det vara svårt att avgöra vad som räknas som ett tillbehör till ett fordon, men om detaljens huvudsyfte är att användas i/på/till fordon är det sannolikt att detaljen ska anses som tillbehör till fordon, även om det finns andra användningsområden för detaljen. Exempel på sådana detaljer är startkablar, solskydd, däckpåsar och däckställ som är bil-specifika.

Sådana saker som är en förutsättning för att ett fordon ska bli godkänt vid besiktning måste anses vara fordonsdelar. I normalfallet bedömer Swedac därför att försäljning av spolarvätska, olja, glödlampor, varningstrianglar och torkarblad inte är tillåtet.

Swedac ser ingen anledning att det inte får säljas saker med ett allmänt användningsområde, d.v.s. saker som utan problem kan användas till något annat. Det är fråga om bilvårdsprodukter (exempelvis svampar och rengöringsmedel), första hjälpen kuddar, ficklampor, kupévärmare, verktyg, varselvästar, handskar, snöspadar och borstar. Är det fråga om produkter som är märkes- eller modellspecifika för någon fordonstillverkare eller fordonsmodell bör detta tyda på att försäljning inte är tillåten.

3.5 Marknadsföring

Kontrollorganet kan inte utifrån oberoendekraven marknadsföra, eller ha en marknadsföring som är gemensam med, någon som bedriver verksamhet enligt 2h§.

Exempel på vad som kan anses som sådan marknadsföring:

- Kontrollorganet gör reklam för företag som bedriver verksamhet enligt 2h§, t ex
  - På stationen

- På webbsida.
- Kontrollorganet länkar på webbsida till företag som bedriver verksamhet enligt 2h§
- Kontrollorganet rekommenderar sina kunder att åtgärda bristerna hos visst företag som bedriver verksamhet enligt 2h§
- Kontrollorganet och företag som bedriver verksamhet enligt 2h§ har gemensam reklam, annonsering eller erbjudande
  - Delad annons i tidning, på webbsida etc., dvs att kontrollorganet och det andra företaget i samma annons marknadsför sina båda tjänster, eller har ett gemensamt erbjudande. T ex att det andra företaget skriver i annons att "serva bilen hos oss så får du 10% rabatt på besiktningen hos Kontrollorgan A".
  - Gemensamt utskick till kunder/fordonsägare

Exempel på vad som normalt inte kan anses som sådan marknadsföring:

- Kontrollorganet och företag som bedriver verksamhet enligt 2h§ förekommer i en och samma annonsbilaga, med separata annonser, utan samarbete. T ex en annonsering för företagen inom ett köpcentrum eller inom ett industriområde.